

Idus-nap

A téveszméket nálunk törvényerőre emelte a tapasztalat. Például „A sorsfordulók mindig a vasárnapokhoz kötődnek” megfogalmazású téveszmét sorozatosan igazolta a gyakorlat. Féltünk a sorsfordulóktól, mert sosem jelezték bekövetkezésük pontos idejét, noha tudni lehetett, hogy minden egyes vasárnapon felforgatják az életünket. Időnként arról folyt a vita, hogy a sorsfordulók kötelezően negatív előjelűek-e, vagy csak mi tesszük azzá őket? Anyám vélekedése szerint a sorsfordulók nincsenek ellátva előjelekkel, kizárólag csak arról van szó, hogy az emberi szándék ügyefogyottabb a véletlen történéseknél, mert ha e két tényező mindig egy hullámhosszon mozogna, nem volna semmi érdekfeszítő az emberi életben, de annyi haszonnal mindenképpen járna, hogy nem téveszteniék össze a sorscsapásokat a sorsfordulókkal, az előbbit egyszerűen törölni kellene a szótárakból, mert hiszen nincs és nem születhet olyan ember a földre, aki a saját vagy a környezetében levők sorsában csapásokkal szándékozna fordulatokat hozni.

Anyám filozofálgatásra hajlamos alkat, s miután kibogoz magából egy-egy ilyen gondolatsort, büszkén csillog a szeme, arcára valami olyan elszántság költözik, mintha hétköznap a vallási fatalizmus büvkörében élne, hogy aztán vasárnap reggel neo-szofistaként ébredjen.

— Szentem — mondta apám, mert anyámat mindig így szólítja —, te hülye vagy!

Apám ezt olyan szépen mondta, annyi szeretettel, hogy már-már dicséretnek hangzott, szinte az volt az érzésem, hogy túlértékeli anyámnak a mai napra tartogatott filozófiai fejtegetéseit. Anyámnak mégis megnyúlt az arca, szeméből kialudt a csillogás, lehet, túl parlaginak érezte ezt az előjel nélküli értékelést. Úgy döntöttem, hogy én is bekapcsolódom a filozófiai vitába. Értekezésemet azzal kezdtem, hogy a vasárnapi ebédre terített asztalról kiválasztottam az egyik mélytányért s a magasba emeltem.

— Most az én ellenérveim következnek — figyelmeztettem a jelenlevőket.

— Hát erre igazán kíváncsi vagyok — mondta apám.

— Halljuk, halljuk — lelkesedett anyám is.

Hát, mit mondjak: hallatszott. Igen jól sikerült lövésnek bizonyult, a tányér becsapódási helye pontosan megegyezett a szándékommal, a kagyló alatti cementkereten ért földet, a törmelékek sok száz darabban szóródtak szerteszét.

— Ez mi volt? — kérdezte apám fagyosan.

— Ez az volt — mondtam —, hogy én marxista vagyok.

Szeretem az ilyen csendeket. Számomra megnyugtatóak, ennél fogva gondolatserkentőek. Noha anyám visított egy kicsit, de hamar abba hagyta, nyilvánvalónak látszott ugyanis, hogy a tényérügyet gyakorlati példázatként kell felfogni, az elvi alapok előadása ezután következik. El kell ismernem, hogy a visítást leszámítva anyám jobban belelát a valóság rejtelmeibe, apámnak ezzel szemben hajlama van az okkultizmusra, ez abban is megmutatkozott, hogy ezt a materialista hangulatú csendet „... és ne vígy minket a kísértésbe...”-szerű szövegekkel törte meg, miközben felfelé nézett.

— Na, látod — mondtam —, ez az, amit nem szeretek benned, ez a felfelé nézés.

Mitől lesz az ember falfehér? Ettől? Ennyitől? No, mindegy, apám különös ember, anyámnak viszont (mondom, a visítást leszámítva) kifinomult érzéke van a tények reális értékeléséhez.

— Anyám megfogalmazása diabolikus — kezdtem az érvelést —, azaz diabolikusan vonzó, csakhogy semmi köze sincs a téma materialista értelmezéséhez. Először is felcseréli a fogalmakat. Itt ugyanis nem az emberi szándék és a véletlen, hanem a szükségszerűség és a véletlen kölcsönös viszonyáról van szó. Szükségszerű az, aminek okvetlenül be kell következnie, a véletlen az, ami bekövetkezhet, de nem okvetlenül következik be. Na mármost. A tényér esetében világos, hogy annak eltörése szükségszerű volt, viszont a véletlennek tulajdonítható, hogy hány darabra törik széjjel. Mindebből világosan következik...

— Megőrülök — mondta anyám. — Hagyjátok abba!

— Idus-nap van — mondta apám révetegen. — Vajon mi vár még ránk?

Nálunk minden vasárnap Idus-nap volt. Féltünk Idustól? Féltünk Idustól. Ezt ugyan nem ismertük el, de amikor apám kijelentette, hogy Idus-nap van, mindannyian kinéztünk a konyhaablakon az udvarra, riadtan bámultuk a nap-sütötte diófát, ami boldog, gondtalan vasárnapot sugallt, jólesett látni a bezárt kaput, a kanyargós ösvényeket az udvaron, amelyek összekötötték a kaput a konyhaajtóval, a konyhaajtót a diófával, s a diófát a kapuval. Az ösvények szabálytalan háromszöget alkottak, a háromszög szívében csodálatos zöld pázsiton nyugodhatott a tekintet. Még a kutyánk is tiszteletben tartotta az ösvény-rendszert, sosem lépett volna a pázsitra, csakis az ösvényeken közlekedett, mint mi mindannyian. De hiába sugárzott békességet a környezet, apám megint csak látnoknak bizonyult, Idus szelleme valahol itt kóválygott közöttünk, hogy ezt a vasárnapot is emlékeztetéssé tegye, mert apám szerint a mi vasárnapi sorsfordulóinkat nem a szükségszerűség vagy a véletlen vagy az emberi szándék irányítja, hanem Idus, Idus és csakis Idus.

Idus kilétére vonatkozóan apám semmilyen felvilágosítást nem adott, lehet, hogy ő is hallomásból ismerte az Idus-sztorikat, mindenesetre Idus családunk tagja lehetett valamikor. A családi fényképalbumot nézegetve számomra az a kontyos, hosszú orrú volt a leggyanúsabb, aki minden fényképen valamivel a többiek előtt állt, válltartásában volt valami törzsörmesteri, lefittyent ajkát megkimondottan kannibálszerűnek éreztem.

Miközben tekintetünk megpihent a pázsitzönyegen, egyszer csak feltűnt a kutyánk a diófa és a konyhaajtó közötti ösvényen. A kutya különös táncmozdulatokkal közeledett, inkább twist volt, mint foxtrott, de akármi volt, a hulligully sajátos jegyeit is fel lehetett fedezni a vonaglásán. Túlságosan nem csodálkoztunk az eseményen, a kutyának is Idus-napja volt, de még ez sem jogosít fel senkit arra, hogy belépjen a pázsitra, márpedig a kutya belépett, sőt bevon-szolta magát, hentergett rajta, közben tépdeste a csodásan ápoltság gyepekocskákat, itt-ott kikaparta alóluk a földet, s a mutatványt egészen sajátos, még az Idus-naphoz is méltatlan jelenettel fejezte be, ugyanis mielőtt mozdulatlanul elterült volna, rárondított a pázsitra.

Kirohantunk a konyhából, végig az ösvényen, apám szitkozódott, anyám szitkozódott, én szitkozódtam, szóval teljes összhangban volt a család, egy lélek voltunk és egy test, csak akkor váltunk széjjel, amikor kiderült, hogy a kutya kimúlt a torkába fúródott csontdarabtól. Mozdulatlanul álltunk a kutya teteme előtt, az érzéseket háromfelé osztottuk: én a kutyát sajnáltam, apám a pázsitot, anyám meg önmagát, mert valakinek csak rendbe kellett hozni majd a dolgokat. Jó néhány perc már eltelt, a keskeny ösvényen csak lábbal előre lehetett

megállni, s mivelhogy azon a helyen torpantunk meg, ahol az ösvény vonulata derékszöveget zárt be a kutya tetemével, kénytelenek voltunk balra csavarni a testünket, ha a kutyát állandóan szemlélni akartuk. Bennem gyorsan lecsillapodtak az érzések, anyám is egyre ritkábban jajgatott, láttam, ahogy lassan visszacsavarja a testét, csak a fejét billentette balra továbbra is, ez a testtartás nekem is megfelelt egy ideig. Apám viszont hajthatatlannak bizonyult, s amíg ő nem lépett tovább, mi sem mozdulhattunk.

— Idus egyszer megette a kutyát — szólalt meg apám.

Olyan kinyilatkoztatásszerű volt a bejelentés, apám két karja könyökből felemelkedett, s szelíden röpdösött a törzse mellett, ez volt az egy helyben repülés klasszikus esete, ilyenkor szokott visszatérni a múltba, azaz belemerülni, elveszni benne.

— Idus egyszer megette a kutyát — mondta apám másodszer is, s ha kétszer mondott valamit, ez igen veszélyes dolog volt, mert olyankor annyira belemerült a múltba, hogy félő volt, sosem fog visszajönni belőle.

— Jaj, jaj — figyelmeztetett anyám —, jaj, jaj, jaj...

Ez azt jelentette, hogyha nem csinálunk valamit, gyökeret eresztünk az ösvényen, apámat tehát vissza kellett csalogatni valahogy a múltból, nézetem szerint ezt egészen speciális neurológiai sokkal lehet csak elérni, így hát elkezdtem huhogni.

— Teremtőm! — sikkantott anyám, s két lépést hátrált, úgy tűnt, hogy a kezelés szele őt is meglegyintette.

— Te huhogsz? — tért vissza apám a jelenbe.

— Huhogok — mondtam büszkén.

— Szegény gyermekem — mondta apám, és megsimogatta a fejem. — Idus egyszer megette a kutyát — tette hozzá, hát, mit mondjak, ebben a párharcban ő bizonyult jobbnak.

— Hogyhogy megette? Hogyhogy? — sírdogált anyám, úgy látszik, őt azért érdekelte a téma.

— Megette! — mondta apám tragikusan. — Ez a szintizta igazság.

Apám érzékletesen tudott mesélni, az „Idus egyszer megette a kutyát” című jelenet pátosszal átfűtött előadásmódját még egy vak látnokká nemesült fanatikus misszionárius sem tudta volna egyenértékűen leutánozni. Nem vonom kétségbe ez utóbbiak szónoki tehetségét, látnokságát, hitét, csakhogy apámnak különös képessége volt arra, hogy olyan formában adja elő az Idus-sztorikat, hogy azokkal a végzetet sugallja, az Idus örökkévalóságában való hitet, elborzasztó hatását jövőnk alakulására, de mindezt olyképpen sikerült adagolnia, hogy a kezdeti sokkhatást felváltotta a jóleső belenyugvás érzete. Ahogy a hirtelen megeredő záportól meghökken az ember, talán meg is ijed egy kicsit, hogy egy idő után az esőcseppek monoton pötyögése megnyugtatónak tűnjék. És ebben csak az a tragikus, hogy tényleg megnyugtató.

Apám mesélt.

Ott áll Idus, ott áll az udvar közepén, látom Idust, ahogy ott áll és merően nézi a csapatot, Idus tízéves, a csapat tagjai négy-ötévesek, és fél lábon állnak Idus előtt, mert ez a szabály, aki leteszi a másik lábát is, büntetésül elkotródik a szomszédos játszótérre, Idus lélegzetet vesz és azt kérdezi: „Rabok legyünk vagy szabadok?” „Rabok!” — kiált a csapat. „Akkor lehozom nektek a napot és betaposom a földbe, sötétség lesz az égen, koromfekete felhők úszkálnak a fejetek fölött, ostort csavarok a sugarakból, korbácsot, bikacsököt, s megverem vele a földet, a ti anyátok földjét”, „Istenem, de jó lesz!” — visit fel egy szöke,

Böske, igen, Böske, négyéves talán, vagy annyi sem. „És fekete lesz minden? Fekete? Fekete?”

— Jaj, jaj — mondja anyám, s mintha szélütött volna, úgy nézi a kutya tetemét.

— No, nézd csak, no, nézd csak — adom a replikát, ez hozzátartozik a ceremóniához, apám könyöke egyre feljebb kerül, szemében a távolba látók kitágult pupillája.

„A nap alulról fogja perzselni a talpatokat, elégnék a fák gyökerei, Böske, téged beásunk derékig a földbe, díszcserje leszél és díszhulla, kriptád ajtajában díszhuszárként fognak őrt állni a napsugarakból sodort bikacsőkök. Akarod?” „Inkább legyen napsugár! Idus néni, kérlek szépen, legyen napsugár.” „Taknyosok! — mondja Idus. — Gyáva férgek! Hát lennétek inkább szabadok?” „Szabadok! Szabadok!” — kiáltja a csapat. „Jó — mondja Idus. — Akkor megeszem a kutyát.”

— Jaj, jaj — mondja anyám, s már nem mered a kutya tetemére, apámat nézi, nézi?, bámulja, rettegi, vagy imádja?

— No, nézd csak, no, nézd csak — adom a replikát.

Látjátok Idust? Látjátok? Két kezét felemeli, ujjai meggörbülnek, megfeszült, kifehéredett karmok, feje megnő, farkasfogak vicsorítanak a szájában, már nem lehetne megállítani, nincs az az erő, amely visszatarthatná Idust, a nap is elkotródott ijedtében, és senki sem vette észre, hogy Idus kitepte belőle a sugarakat és magára tekerte őket, Idus termőföld lehetne vagy földrengés, kőszikla vagy ítélet, Isten vagy ember, bárki és bármi, akárki és akármi. Kérlelni lehetne, könyörögni hozzá. Hangot hallok — mondja apám. — Böske szól, igen, Böske, a négyéves, angyalszőke, kedves gyermek, ő, csak mondaná már, csak mondaná. „Edd meg a kutyát! Edd meg a kutyát!” — kiáltja Böske, és ugyanezt nyöszörgik a többiek, a kórus, a csapat, a vérengző és fél lábbon álló gyermekcsereg.

— Jaj, jaj — mondja anyám. — Idus ma nagyon hosszadalmas — súgja, apám könyöke zaklatottan repdes, tekintete régmúlt időkön, tereken száguld egy köves udvaron.

— No, nézd csak, no, nézd csak — adom a replikát. — A parányi Böske, a kicsi üde, a jövő szava.

— Mit mondtál? — förmed rám apám. — Eddig nem ezt mondtad! — Könyökét leereszti, szeméből kihull a távolba látók sziklát hasogató villanása, fájdalmasan, szomorúan pillant reánk. — Ti nem hiszitek, hogy Idus egyszer megette a kutyát?

— Hisszük — suttogja anyám. — Csak enne meg minél hamarabb, alig állok már a lábamon.

— Ők fél lábbon álltak — folytatja apám, könyöke emelkedik, majd elkezd mozogni fel-alá —, csak hogy láthassák a csodát. A kutya az udvaron sétálgatott fél-alá egy ideig, s amikor megunta a járkálást, fejével benyomta a fészerajtót, majd átpréselte magát a nyíláson. „Maradjatok itt — mondta Idus. — Most fogom megenni a kutyát.” Idus eltűnt a fészerajtó mögött, hörgés hallatszott és kiáltás, ugatás és nyöszörgés, valami felborult, csattant, aztán csend lett, olyan rettenetes csend, hogy hangosabbnak tűnt, mint az előbbi küzdelem zaja, a csodát várók fülében dübörgött a tam-tam, s akkor lassan kinyílt a fészerajtaja, megjelent Idus, vállán egy kifakult, molyette boa, fején nyúlászó kalap, szájából kilógott egy farokszerű nyúlvány. „Ez a kutya farka!” — közölte büszkén, félszárjában. Böske összetrottyant, egy másikból sugárban szökött

elő a hányadék, a többiek elszaladtak. „Rabok legyünk vagy szabadok?” — vi-sított utánuk Idus, de ezt már egyikük sem hallotta. Csak Böske résnyire nyi-tott szemében éledezett az értelem. „A napot meghagyta?” — motyogta. Idus nem válaszolt. Vajon meghagyta a napot? — kérdezte apám tétován. — Vajon meghagyta?

Hallgattunk. Meggémberedve, éhesen.

— A leves — mondta anyám szeliden. — Megehetnénk a levest.

— Idus-nap van — mondta apám, s mintha bementa volna a jelszót, va-lami szörnyű zuhanás dübörgött ki a házból.

Rohantunk vissza. Apám szitkozódott, anyám szitkozódott, én szitkozódtam. Egy test, egy lélek. Nagymama a földön hevert, rajta a könyvespolc. Mint egy hatalmas, sok szájú állat, leterítette nagymamát. A látvány igen különös volt. Nagymama betekeredett a polcok közé, csak a feje látszott ki, de félig-meddig azt is eltakarták a megszaggatott klasszikusok, régiek és maiak, lábai olyan fur-csán csavarodtak össze, hogy az egyiknek az ujjai keletre néztek, a másikéi nyugatra, szóval itt az égtájak megcsúfolásának klasszikus esetével néztünk farkasszemet, döbbsenten és tétlenül álltunk a végzethangulatot sugalló köny-vespolc előtt, nagymama egyik szeme kibámult a mélyből, érzelmek nem voltak benne, csak kérdőjelek. „Hogy tetszik lenni?” — érdeklődött anyám, nem tu-dom, miért, de suttogva kérdezte, mintha illetlenség lett volna hangosan beszél-ni, de hogy nem kapott választ, két kezét tölcserként emelte a szájához s bele-harsogott a könyvek közé: „Valami baj van?” Nagymama nem váratott sokáig a replikával, tőle szokatlan szűkszavúsággal az anyám anyját hozta szóba, nem dicsérte, nem szidta, csak úgy megemlített valamit anyai nagyanyámmal kap-csolatosan; az ilyesmitől rendszerint begerjednek az emberek, és igen illetlenül vissza szokták mondani ugyanazt. De anyám ettől eltekintett, a sajátos helyzet és a kettőjük közötti nem vérrokoni, de enyhén szólva zsenáns kapcsolat vissza-tartotta attól, hogy apai dédnagymamámhoz szóba hozza.

— Fogjátok és vigyétek, ez az én anyám — mondta apám biblikus hang-súllyal, a profanizált felhívásnál valamivel tragikusabban. — Te a jobb lábát fogjad — mondta anyámnak.

— Melyik a jobb lába? — kérdezte anyám.

— A jobb lába, az a jobb lába — mondta apám. — Miért kérdezel hülye-ségeket?

Engem egyelőre nem vettek igénybe a harcmozdulatokban. Bevetésre ugyan készen álltam, de őszintén szólva örültem, hogy a jobbláb-feladatot nem reám osztották ki, mert a szóban forgó lábak bizarr elhelyezkedése teljesen lehetet-lenné tette azok biztonságos megkülönböztetését.

— Anyuka, rázza meg egy kicsit a jobb lábát — kiáltotta anyám, hangjá-ban szelídség lapult és alázat, ami egyáltalán nem volt könnyű feladat, már-mint ordítva szelídnék és alázatosnak lenni.

— Süket vagyok én? Te, piszok! — fröcskölt ki nagymamából az antipátia, mint aki nem tudja értékelni anyám hanglejtésbeli teljesítményét.

— Jaj, istenem, megőrülök — mondta anyám.

— Nekem hexensusszom van, tudjátok jól — mondta apám.

— Itt maradok? Itt maradok? — nyöszörögte nagymama.

— Anyuka, ha nem rázza meg a jobb lábát, baj lesz! — mondta anyám.

— Fenyegetsz, te, fenyegetsz?!

— Megőrülök — mondta anyám —, én ezt nem bírom tovább.

— Nekem hexensusszom van, beláthatjátok...

— Miért rázzam meg? — jött meg nagymamának a hangja. — Hallod, kisfiam, hallod, mit mondott ez az asszony? Ez a csulitutyja?!

— Micsoda? — hördült fel anyám.

— Csulitutyja! — ismételte meg nagymama kevélyen.

— Nekem ne mondjon ilyet, hallja! — Anyám rikácsolt.

— Azért is csulitutyja, azért is! — Nagymama triumfált.

Ezután következett egy hosszabb hatásszünet, apám leült a szétszóródott könyvek tetejére, anyám letérdelt melléje, egészen közel hajolt nagymamához, és valami hátborzongató szelídséggel megszólalt:

— Magának csak egy szeme van, tudja?

Ezt a megjegyzést nagymama övön aluli ütésnek érezhette, pedig ennél sokkal tartalmasabb volt, legalábbis számomra azt sugallta, hogy „egy van, de nem sokáig!” Nagymama felbődült, mint aki sértve érzi magát, de a megjegyzés mélységeire nem érzett rá.

— Anyuka, rázza meg a jobb lábát! — mondta apám vészjóslóan.

— Már te is, kisfiam, már te is? — nyöszörgött nagymama.

— Akkor itt marad — mondta apám és felemelkedett.

Nagymama ettől jobb belátásra tért, rázni kezdte a jobb lábát, közben kibarkochbáztam, hogy melyik lehet az, de pontosan a másikra tippeltem.

— Emeld meg a könyvszekrényt! — vetett be apám az akcióba.

Ettől kezdve szédületes gyorsasággal haladt a mentési akció, nemsokára elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, amikor nagymama anyám hátán kuporgott, helyesebben a nyakában ült, miközben anyám derékből előrehajolva tartotta. Az öreg ló és a matuzsálem zsoké. Ez lehetett volna a kép címe.

— Na! — nógatott a zsoké, egyik kezével belekapaszkodott anyám hajába, a másik keze egy ideig olyan parkinsonos mozdulatokkal próbálta egyensúlyban tartani magát, de hogy ez egyáltalán nem kecsegtetett sikerrel, kénytelen volt valami fogózkodó után kutatni, s ezt anyám nyitott szájában találta meg.

A helyzet igen bonyolultnak látszott, anyám roskadozó lábakkal tartotta nagymamát, de nem mozdult el a szoba közepéről, valami nem szövegszerű hangok törtek elő betömött szájából. „Nekem hexensusszom van” — mondta apám, de azért valahogy letérdepelt, fülét anyám szájához tartotta, arcán jól kivehető volt, hogy erősen koncentrált. „Mit mondtál, szentem?” — kérdezte, olyan szépen, annyi bensőséggel, szinte áhitattal, mintha egy imádságos könyvből olvasta volna fel az első sort. „Nem bírom — nyöszörgötte anyám. — Nehéz.” „Tudom — mondta apám meggyőződéssel. — Tudom, hogy nehéz. De te legyőzöd a nehézségeket, szentem. Én ismerlek téged. Legyőzöd, meglásd!” Erre jött a görcs. Nem nevető, röhögő. Anyám produkálta, noha soha ilyesmit nem szokott csinálni. Szemét összeszorította, szája még jobban kinyílt, amit nagymama gyorsan kihasználta, most már a negyedik ujját is befészkelte a többiek mellé, hogy kényelmesebben megkapaszkodhassék anyám alsó fogazatába. „Na!” — mondta nagymama türelmetlenül. „Idus-nap van — révedt ki apám az ablakon, két könyöke lassan emelkedni kezdett, mint akinek eszébe jutott egy, a helyzethez jól odaillő Idus-sztori. Közben nekem tartanom kellett a könyvespolcot, ez sem volt könnyű, de belátom, hogy anyám gondolai terhesebbek voltak. Apám emelkedő könyöke láttán anyámból kitört a düh, s úgy látszik, ez olyan erőt adott neki, hogy csoszogva, csúszva, nyögve, de sikerült nagymamával eltámolyognia a heverőig. Amikor terhét leeresztette, és görnyedten, megtépett hajjal, levegőt kapkodva körülnézett, olyan értelemszegény tekintettel, mondhatnám azt is, hogy bambán, apám megpaskolta az arcát. „Látod, látod — mondta. — Kis jóindulattal minden megoldható. Na, szentem, most aztán kitálalhatod a levest.”

Úgy döntöttünk, hogy a diófa alatt ebédelünk. A kutya teteme ugyan zse-
nírozott egy kicsit, de a párolgó húseves inycsiklandozó illata gyorsan feled-
tette a kutya elég messze fekvő földi maradványait, amelynek az elföldelése
még váratott magára. Egyszer ebédelni kellett, ezzel mindannyian egyetértet-
tünk, nagymamának majd később szervírozunk valami könnyű edelt, most
amúgy is elgyökkintett egy kicsit, nyilván megviselték az események, testi ép-
ségében különösebb kárt nem szenvedett, csak törődött volt és elgyötört. A biz-
tonság kedvéért a heverője alá tétette az ágytálat és a kezébe a Bibliát.

Szép nyári nap volt, anyám találta a levest.

— Csípje meg a manó — mondta apám jókedvűen, és a térdére csapott.

Elég különös volt ez a „manó”, apám ilyesmit nem szokott mondani, anyám
kezében megállt a meritókanál, de előbb körözött vele a tál fölött, mintha meg
akarta volna delejezni a vasárnapi ebédet.

— Mi történt? — Anyám arcán nem volt sem rémület, sem kétségbeesés,
már régen beletörődött a megváltoztathatatlanba, kérdése egyszerű érdeklődés
volt, semmi több.

— Hát éppen ez az — mondta apám. — Nem történt semmi. Húsz perce
semmi sem történt. Nem furcsa?

A jól sikerült szónoki kérdések nem azért hatásosak, mert önmagukban
hordoznak valamiféle korszakalkotót, hanem mert egyszerűen jól időzítettek.
Ez történt most is. Alig hangzott el apám kérdése, nyílt a kapu, ősz hajú, meg-
viselt ruházatú öregember közeledett a diófához vezető ösvényen. Kendőzetle-
nebb fogalmazásban: ruhája mocskos volt, ha ezt a csuhaszerű, valamikori fe-
hér leplet ruhának lehet nevezni.

— Na — mondta az öregember, s leült közénk a diófa alá.

— Hát igen — mondta apám jelentőségteljesen.

Több szó nem esett egyelőre, a jövevény körülnézett, számba vett mind-
annyiunkat, aztán kinyúlt, leszakított egy diófalevelet, és morzsolgatni kezdte
az ujjai között.

— Terem? — kérdezte.

— Terem — mondta apám, s ő is leszakított egy diófalevelet.

A leves még egy ideig gőzölgött a tányérokban, aztán már nem gőzölgött.
Morzsolgattunk mind a négyen. A következő lépést megint csak az öregember-
nek kellett megtennie, mi már régen lemondtunk arról, hogy az ilyen vagy eh-
hez hasonló helyzetekben kezdeményező lépéseket tegyünk.

— Mondok valamit fontosat — szólalt meg az öregember, nem mondhat-
nám, hogy suttogott, de hangja fojtottnak tűnt, lehet, csak azért, mert közelebb
intett magához.

Kicsit összedugtuk a fejünket az asztal fölött, anyám megadóan pislogott,
apámnak lassan emelkedett az egyik könyöke, valahogy úgy helyezkedtem, hogy
visszanyomjam a helyére, de mi haszna, ha most a másik könyöke emelkedett
a magasba, s felvette a klasszikus Idus-pozíciót.

— A hátam mögött — mondta az öregember titokzatosan —, olyan öt-hat
méterre fekszik egy halott kutya a pázsiton.

— Megfulladt — mondta anyám kedvesen, s a megkönnyebbüléstől, hogy
nem egy újabb drámai bejelentésnek a fültanúja, mintha mosolygott volna is
egy kicsit.

— Szabadság! — nézett fel az égre az öregember. — Nyíljanak szabad utak
a halott kutyának! Majálisra gyülekeznek a földi rabságtól megszabadult ebek,
benépesednek a vadászmezők, halleluja!

Apám hirtelen elemébe került, könyöke rugóként pattant a magasba.

— Rabok legyünk vagy szabadok? — kérdezte, dehogyan kérdezte, trillázott belőle Idus.

— Rossz kérdés — mondta az öregember. — Mert nincs szabadság. De ez csak magánvélemény, a testvérek előtt sose mondanám. Azaz, van valami, amit szabadságnak neveznek, csakhogyan nincs belőle kiút. A rabság jobb, mert a rab azt hiszi, hogy a szabadság kiút.

— Prótagorász, Hippiász, Prodikosz — tért vissza apám a földre, s ahogy visszatért, rögtön ilyen művelt volt.

— Halottak?

— Mind.

— Na?

— Miért, maga azt hiszi, hogy ezek hisznek a kiútban?

— Miért hinnének?

— Hát ha rabok?

— Ezek nem rabok, uram! — mondta az öregember. — Szabadok. Csak ők szabadok. Fel tudja mérni, hogy mekkora pech ez? De ez csak magánvélemény, nem a hivatalos.

— A leves — nyöszörgi anyám.

Anyámnak könny perog a szeméből. Forró könny. Tüzes könny. Ha tüzes, lehetne vörös. Ha vörös, lehetne vér. S ha vér, akkor mi lesz? Ha megeredne úgy istenigazából, kihömpölyögne a diófa alól, végigfutna az ösvényeken, s dagadna, egyre csak dagadna, aztán beözönlene a pázsitra is, kiégetné a gyökereket, megfeketedne a fű, elégne, elporladna, semmivé válna, vagy csak halottá, azaz szabaddá? A pázsit itt raboskodik a szemünk előtt, s áhítja anyám vérengző, gyilkos könnyeit.

— Ne sírjatok, ó, ne sírjatok — kiáltom —, pázsitot legel a tekintet, hagyjátok meg a tekintetnek a kiutat, a képzavarba ágyazott, szofisztikus kiutat, mert még ez is több, mint az ógörög vagy a nem ógörög szabadság!

— A gyerek oligofrén? — kérdezi az öregember.

— Nem — mondja apám. — Csak néha filozofálgat.

— Mondok valami fontosat — mosolyog az öregember. — Soha nem szóra-koztam ilyen jól.

— Röhögjünk — mondja apám.

— Drága jó istenem — könyörög anyám, és serényen egymásba kulcsolja ujjait —, kihül a leves.

— Kezdje el maga — mondja az öregember.

— Elkezdhetem — egyezik bele apám.

— Legalább a gyereket küldjétek el — rimánkodik anyám.

— Nem lesz elég, ha elfordul? — kérdezi az öregember.

— Bőven elég — vélekedik apám.

— Inkább imádkoztunk volna a leves előtt! — csattan fel anyám rendre-utasítóan.

— Vagy röhögünk, vagy imádkozunk — mondja az öregember. — A kettőt egyszerre végezni nem lehet.

— Egymás után sem lehet — mondja apám. — Mert az ima nem szökkenhet szárba a röhögés melegágyában, s fordítva sem lehet, mert az ámennél már kuncogni kellene, s ez igen rossz vért szülne odafent.

— A megcsúfolt ima is kedvesebb Istennek, mint a csuha alatti zűrzavar — mondja anyám, mert ő Istennel jó nexusban van.

— Akkor röhögjünk — mondja apám.
— Mennyből az angyal, lejött hozzátok, pásztorok, pásztorok — csattan fel anyám énekhangja, valamit ő is érthet a neurológiához, mert a sokk-nóta igen jó hatással volt az öregek tanácsára, rögtön elhallgattak.

— A gyerek tercelt?
— Tercelt — mondja apám. — Úgy hiszem.
— Megfoghatatlan — mondja az öregember elképedve.
— Micsoda?
— Honnan tud ilyen jól tercelni a gyerek?
— Nótafa lesz! — mondja apám büszkén. — Van ilyen egyetem, szentem? Az öregember nem hagyja magát.
— De miért zavaros a gyerek tekintete?
— Az éhségtől — vélekedik apám.
— Biztos nem oligofrén?
— Nem — mondja apám. — Csakhogy ilyenkor már meg szokta enni a levest.

— Röhögjete! — sikoltja anyám. — Most már senki sem akar röhögni?
— Egyáltalán nem unatkozom — mondja az öregember. — Érdekes. — Egy kicsit morzsolgatta a diófalevelet, aztán folytatta: — Mi van ebédre? — Ezt csak úgy mellékesen kérdezte, mintha ez egyáltalán nem volna fontos, de hát valamivel tovább kellett vinni a beszéd fonalát.

— Tányért! — mondja apám szigorúan.
Anyám feltápáskodik, indul befelé.
— Ez ki? — kérdezi az öregember.
— A feleségem — mondja apám.
— Közölje vele, hogy vasárnap a házban szeretek étkezni. És a garnírungot nem szívlelem. Nem baj?
— Nem baj — mondja apám nagyvonalúan.
— Akkor indulhatunk — mondja az öregember.

*

Körülültük a konyhaasztalt, anyám háromszor fordult, amíg a diófa alól behordta a dolgokat, s miközben odatette melegedni a levest, az öregember körülnézett a helyiségben, olyan becsüs szemmel értékelte fel a konyhai bútortárat, időnként fel-felcsettintett, mint aki elégedett a látottakkal.

— Mielőtt rátérnék látogatásom céljára, szeretnék közölni valami nagyon fontosat — mondta szigorúvá ráncolódott arccal.

Megkövültünk. Apám krárogott egy kicsit, az öregember rosszallóan pislogott rá, de apám nem hagyta abba a krárogást, az izgalomtól összeszorulhatott a toroka.

— Most talán csendben lehetnénk egy kicsit — mondta az öregember, de már suttogott, s hogy kellő nyomatékot adjon szavai fontosságának, kezét a szájához emelte, s függőlegesen tartott mutatóujjával, apró kis mozdulatokkal és igen gyors ritmusban ütögetni kezdte duzzadt ajakát.

— Szentem! — suttogta apám a kályha felé, s intett anyámnak, hogy lehetőleg lábujjhegyen közelítse meg a konyhaasztalt, ahol a hármunk feje már elég szorosan összehajolva várta a negyediket.

— A gyerek háta mögötti ajtóban — mondta az öregember titokzatosan —,

közvetlenül a küszöb fölött van egy fej. Törzs és végtagok nélkül. Gondoltam, nem árt, ha tudják.

Ősszenéztünk. Anyám szeméből kiolvastam a szándékot: a sikolyokért felelős agysejtjei már kiadhatták a parancsot, szeme egy kicsit kimeredt, szája megnyílt, de mielőtt kihajthatta volna magából azt a bizonyos velőtrázót, apám ragyogó érzékkel betapasztotta a száját, s ugyanazzal a mozdulattal a szobaajtó felé fordult.

— Jaj, hát ez csak anyukám! — mondta megkönnyebbülve.

— Hát, mit mondjak — szólt az öregember, —, maguknak sem könnyű.

Rohantunk az ajtóhoz, nagymama lecsúszott a heverőről, ami közvetlenül az ajtó mellé volt állítva, s a megpattintott ajtóban kandikált kifelé, nyilván érdekelhették a történések. Anyám visszahelyezte nagymamát a heverőre, az öregasszony zúgolódott egy kicsit, hogy őt mindenből kihagyják, de aztán csak sikerült visszaülnünk a konyhaasztal köré.

— Kivel lehet tárgyalni? — kérdezte az öregember.

— Én ezt nem értem — mondta apám.

— Hát, kérem szépen — mondta az öregember sértődötten —, magának nehez a felfogása, a kedves felesége állandóan sikoltozni akar, a gyerek oligofrén, az öreg nagyságos asszonynak a feje a küszöbön, szóval ugyebár ilyen körülmények között el is mehetek, ha gondolják.

— Nekem nem nehéz a felfogásom! — közölte apám nyomatékosan, a velem kapcsolatos kitételre ezúttal nem cáfolt rá.

— Azt kérdeztem: kivel lehet önök közül üzleti ügyben tárgyalni?

— Velem — mondta apám. — Kivel mással?

— Na, jól van — mondta az öregember —, akkor szíveskedjék tudomásul venni, hogy megveszem a diófát.

— Milyen diófát? — kérdezte apám meghökkenve.

— A diófát az udvaron. Ott csak egy van. Azt.

Anyám falfehéren ereszkedett le a negyedik hokedlire.

— Tudtam — mondta kétségbeesetten —, tudtam, hogy valami történni fog.

— Mondott valamit a felesége? — kérdezte az öregember.

— Azt mondta: tudtam, hogy valami történni fog.

— Miért? Mi történt?

— Semmi sem történt — mondta apám.

— Akkor adja a diófát?

— Adom — mondta apám. — Éppen eladó.

— És az árnyékában levő földrészt, meg az ösvényt a kapuig. Rendben?

— Éppen így gondoltam — mondta apám.

— Egyedül maga a tulajdonos?

— Mi vagyunk — mondta apám. — Én és a feleségem.

— Én vagyok az örökös — szóltam közbe.

Az öregember kinyúlt, megsimogatta a fejem.

— Szóval mégiscsak oligofrén a gyerek — mondta sajnálkozó mosollyal, de mintha némi elégedettség is lett volna a hangjában.

— Nem oligofrén, csak még nem nagykorú — mondta apám.

— Akkor miért beszél? — kérdezte az öregember. — Ki engedte meg neki, hogy beszéljen?

Ki engedte meg neki, hogy beszéljen? Mottó. Idus naplója. Kockás füzetbe írja a sorokat. Böske beszél. Kilenckor megvertem. Böske beszél. Tízkor is megvertem. Böske beszél. Tizenegykor is megvertem. Meggyőződésem, hogy Böske

Lombroso-csecsemőként született. Meggyőződésem, hogy minden gyermek Lombroso-csecsemőként születik. Főleg Böske. Még mindig beszél. Tizenkettőkor is megvertem. A szülők és a környezet agyalágyult nevelőakciói két évtizeden keresztül annyit érnek el, hogy alázatos marionettfigurákat barkácsolnak a gyermekekből. Én ezt három nap alatt elvégzem Böskével. Verem. Óránként egyszer, reggel kilenctől déli egyig. Másnap. Szervusz napló. Itt vagyok. És Böske. Beszél. Megvárom, amíg az óra elüti a kilencet. Megverem Böskét. Tíz-kor is megverem. A kilenc- és tízórát elég jól bírta. Már kevesebbet beszél. De még mindig. Csak halkabban. Tizenegykor üt az óra. Böske megmerevedik, néz. Megverem. Valamit mond. Szóval még mindig? Tizenkettőkor szalad az asztal körül, idegesen heherészik. Újra megverem. Most letargikusan nézi a bezárt ajtót. Pavlov még mindig jó. Ahogy a fallóra elüti az egyet, Böske odaáll elem, szemét behunyja. Már nem beszél. Egyáltalán nem beszél. Megverem Böskét. Most sem beszél. Harmadnap. Ki engedte meg Böskének, hogy hallgasson? Addig verem, amíg megszólal, egyetlenegy szót, egyetlenegy, mondjad, Böske: mukk, na mondjad!

— Idus-nap van! Idus-nap van! — Apám idélenül kalimpál a levegőben, de csak az egyik karjával, a másik még mindig velem foglalatoskodik, ujjai közé szorítja a fülemet, s ráncigálja fel-alá. — Ki engedte meg? Ki engedte meg?

— Kicsi meleg családi otthon — jegyzi meg az öregember. — Örömmel, örömmel. — S elrövedezik. Apám is révedezik. Én is, csak nekem még sajog. Anyám a legkövetkezetesebb: tántoríthatatlanul, állandóan a jelenben van, most éppen eresztgeti a gyökereit, kezében a húslevessel megtöltött tál, arcán apáca-ima.

— Eszünk? — Áhítat. Csípje meg a manó. Vagy rúgja. Mindegy. Idus-nap van.

— Akkor megállapodunk? — Így apám.

— Egyszer az alapelveket kell tisztázni — mondja az öregember.

— Tisztázzuk — egyezik bele apám.

— Egyetlenegy elvet vagyok hajlandó elfogadni! — Hogy szavainak nyomatékot adjon, többször ráver az asztalra. Az evőeszközök táncolnak, a villák kecsesebben, a kések sután, zötyögve. Mint anyám. Egyik lábáról a másikra. Ha így megy tovább, még odaveri a levest. Nem véletlenül. — Mi, kérem, a hedonizmus ellenségei vagyunk. A legteljesebb mértékben — mondja az öregember. — Nem eszünk, nem iszunk, nem szeretkezünk. Nálunk, kérem, a szeplőtelen fogantatás az elv, de azt is mértékkel úzzuk.

— Kicsoda maga? — Anyám arcán becsapott kupimama-düh. Mintha a fizetni nem akaró vendéghez szólna.

— Nevezzenek csak egyszerűen Ő-nek. A testvérek is ezzel a névvel illetnek.

— Az, hogy Ő, az nem név! — mondja anyám keményen.

— Akkor Himmell — mondja az öregember, és nyújtja a kezét.

Apám feláll, összekapaszkodnak.

— Igazán örülünk — mondja apám meghitten. — Remélni sem mertük, hogy ilyen kedves vendég, hogy izé...

Hát nem veszi észre senki? Mi lesz, ha kitudódik, hogy nagymama félig izraelita? Aztán eszembe jut, hogy nagymama szerint: „Amikor kellett, tündököltek rajtam a sémita vonások, amikor ez nem volt divatban, levetkőztem őket. Koncentráció kérdése az egész.” Megnyitom az ajtót, hogy megnézzem nagymama arcát, semmi baj, olyan, mint egy kiöregedett keresztény arkangyal.

— Mi van? — kérdezi apám. — Miért nyitogatod az ajtót? Felébred nagy-mama.

— Arkangyal — mondom csendesesen. — Nincs baj.

Az öregember melegen néz reám.

— Jaj, te kicsi tutyi-mutyi — mondja szeretettel. — Nézze meg az ember, még jól is áll neki.

Apám megint csak nem kel védelmemre. Elültették benne a gyanút?

— Hát, kérem, Ó úr — mondja apám ünnepélyesen —, eladom magának a diófát.

— Ünnepe — mondja Ó úr. — Magasztos ünnep. Halleluja és miegymás. Akkor én most sorban elkövetem az összes hedonisztikus vétkeket, hogy később példamutató vezekléssel erősítsem hittársaimban a meggyőződést. Étel van, kérem szépen, ital is kerül bizonyára, na de most — mondja Ó úr bizonytalanul, s valahogy egészen különösen pillant anyámra. — Úgy látom, van egy kis probléma.

— Na, hát ezt hagyjuk — mondja apám.

— Ezt nem hagyhatjuk, kérem, mert szó volt róla — erőszakoskodik Ó úr.

— Ez túlzás — mondja apám. — Vendégjog ide, vendégjog oda, de csak annyiban esett szó róla, hogy ön szóvá tette.

— Nézze, kedves uram — Ó úr felállt, arca bíborvörös —, én nem vagyok eszkimó. Itt kizárólag egy elvről esett szó. Hitem érdekében ideiglenesen hedonistává kell lennem és punktum. Gondolom, egyetért.

— Letegyem a levest, letegyem? — Anyám felzokog, szorosan átkarolom a vállát, apámnak most nincs ideje azzal foglalkozni, hogy megnyugtassa anyát, „Mindig hittem az elvekben, mindig hittem” — motyogja maga elé, de már emelkedik a könyöke, s mielőtt kiszakadt volna közülünk, rám néz, s kétségbeesve kérdezi: „Talán nagymama...?”

Kedves Böske! Az önmegtartóztatás lelki traumát okozhat, amivel ugyan lehet élni, de nem nagyon érdemes, idővel ugyanis olyan kedélyállapot-ingadozáshoz vezethet, amely kínos érzékenységben, indulatos kitörésekben csúcsozódik. Ezt a betegséget sokféleképpen próbálták gyógyítani, s noha igen gyér orvostudományi felkészültséggel rendelkezem, úgy vélem, hogy a szervekben és a vérben levő, erős fiziológiai hatású, gyógyításra is használatos anyag, a hisztamin sem hozhat igazán kedvező eredményt. Szerintem csak a kaszárnya segít. Persze én könnyen beszélek, a kaszárnya hozzánk igen közel van. Szombatoként szoktam átrándulni. És nem hagyom magam eltántorítani demokratikus elveimtől: egyszer a kicsik, aztán a nagyok. Ami a rangot illeti. De nem csak.

— Idus nagyságos asszony megboldogult? — érdeklődik Ó úr. — Igen kitűnő elme lehet, szívesen bevezetném hitem rejtelseibe. Mert kedves uram, hitem alapköve, legfőbb értelme és zászlaján az ábra: a térítés.

— Akkor térjünk a tárgyra — mondja apám.

— Térjünk — egyezik bele Ó úr. — Csakhogy van egy kis probléma.

— Már megint?

— Már megint — mondja Ó úr. — Sajnálom.

— És mi volna az?

— Hát csak annyi, kedves uram, hogy a maga felesége nekem egyáltalán nem tetszik. Mert a bűn, kedves uram...

— Mondtam, hogy megőrülök? Mondtam? — Megszámoltam, ötödször mondta.

— Legyen belátással, Ő úr — kérleli apám. A feleségem tyúkhúslevest főzött, már többször megmelegítette, ha jól látom, ebéidő után vagyunk, nemso-kára hat óra lesz, irgalmat kérek, semmi egyebet. És a diófát önnek adom.

— Rendben van, kérem — mondta Ő úr engedékenyen —, a vita tárgyát képező probléma alapos kielégését hajlandó vagyok az esti órákra halasztani, úgysem lehet egyszerre elkövetni ezt is, azt is, amazt is. Egyelőre eszem, ha már mindenki azt akarja.

A levesestál az asztal közepére került.

— Gyere, tutyi-mutyi — szólított meg Ő úr —, gyere ide mellém.

Megadóan melléje álltam. Idus-nap volt.

— A vendégjog nevében — mondta Ő úr — az a kívánságom, hogy az én istenemhez fohászkodjunk.

— Jó — mondta apám. — Fohászkodjunk.

— Amikor csettintek, mindenki leguggol — mondta Ő úr.

— Mit csinálunk? — Anyám lassan, de állandóan öregedett.

— Guggolunk — mondta Ő úr. — Ügyszólván én egyfolytában guggolok. Mert így erősödik a hit. A térdeplés közhely.

— Guggoljunk, szentem — sóhajtott apám.

Guggolunk. Az asztal lapja alatt néztünk egymásra, a fehér damasztabrosz fátyolként omlott a fejünkre, olyan szűzies volt a hangulat, hogy határosnak éreztem az elvetemültséggel, Ő úr transzcendens légbört sugárzott magából, a mágneses vonzásnak nem lehetett ellenállni, bekerültünk Ő úr áramkörébe, úgy nézett ki, hogy lubickolunk benne, pedig csak akarategyenge kalimpálás volt, semmi több, és persze eredménytelen, mert Ő úr beintésére szajkóztuk a fohászt, imígyen:

— Itt vagyunk, Főtestvér, halleluja, felettünk egy földi tyúk cseppfolyós teteme, halleluja . . .

— Kikérem magamnak! — Ő úr beleordított a fohászba. — Csúfolkodnak? Csúfolkodnak a hitemmel? — Nyakán kidagadtak az erek, csuhája még koszosabbnak tűnt az asztal alatti félhomályban.

— Csináltál valamit, szentem? — Apám háritott. Nem hős típus, de hát mind parányiak vagyunk. Asztal alatt guggolva különösen.

— Szoktam én csinálni valamit? — sírt fel anyám, s ahogy ott szipogott az asztal alatt, jobban sajnáltam, mint önmagam, amikor apám hozzám fordult: — És te, tutyi-mutyi?

Böske-sors. Az én esetemben elég volt egyetlen Idus-nap, hogy énem partitúrájában bekövetkezzék a változás: az egyéniség hömpölygő dallamrésze törlődött, helyette szünetjelek tündökölnek a kottán. Vagy csak a gének ostoba tré-fája az egész? Vagy Idus annak idején tényleg lehozta az égről a napot? S mi nem is vagyunk? Vagy csak Idus vetületei volnánk? Formába öntött Idus-guanók?

Anyám lila pongyolát visel. Ez a baj. Mert csak fehérben van foganatja a fohásznak. Az erős színek orgiát sugallnak, hedonista szeánszot, erkölcsste-lenséget, fertőt, kuplerájt. Így Ő úr.

— Van fogalmuk, mit jelképez a lila? — Ő úr széttárt karokkal prédikál.

— Fogalmam sincs — mondja apám.

— Szegény ember! Szegény emberiség! — szavalja Ő úr. És én még magától veszek diófát.

— De hát nincs fehér ruhánk. — Apám esedezik.

- Fehér hálóingük van?
- Van — mondja apám.
- Akkor?

Rohanunk a fehér hálóingek után. Magunkra tépjük, cibáljuk, versenyre kelünk, kinek sikerül hamarabb felállni Ő úr mocskos csuhája mellé talpig fehérben. Három test vagyunk és egy lélek vagyunk. Idus vagyunk. Vagy inkább Böske vagyunk? Vagy csak emberek vagyunk?

— Azt akarom, hogy jelen legyen az egész család. — Ő úr jóságosan bólogat. — Az öreg nagysága is.

- Anyuka gyengélkedik — próbálkozik apám.
- Nem baj — mondja Ő úr. — Szerzünk neki egy kedves órát.
- Ráesett a könyvespolc — pontosítom a tényállást.
- Ő úr rámnéz, szemében szeretet, arcán részvét.
- Te, kicsi aranyos — mondja, és megsimogatja a fejem.
- Szentem — szólal meg apám —, akkor hozd ki anyukát.

Anyám: Laokoón család. A kígyó pítizve bámulná nagymamát. Így kell felcsúszni, lecsúszni, átkarolni, nyakat szorítani, lezuhanni, felkapaszkodni, átbújni, vonaglani, haját tépni, megmarkolni, hanyatt vágódni, átölelni, fullasztani, ráhasalni. És végre: nagymama ott kuporog anyám hátán, azaz újra a nyakában trónol, arcán diadal.

— Ügyes vagy, szentem — kiáltja apám. — A feleségem — mondja Ő úrnak ragyogva. — A drága.

— Sosem volt ennél szebb napom — mondja Ő úr. — Kellemes kis család.

Anyám derékből meghajolva tántorog nagymama súlya alatt, véreres szeméből sugárzik a kétségbeesés, centiméterenként haladnak előre, anyám éppen terpeszállásba került, amikor nagymama hirtelen felvisít:

- Ágytálat! Ágytálat!
- Nem! — Anyám hörög. — Ezt nem!
- Hamar! Hamar! — Nagymama versenyt hörög anyámmal, mindkettőjük arcát eltorzítja a kín.

— Nekem hexensusszom van, beláthatjátok. — Apám maga elé döngicsél, hangosan már nem meri mondani, aztán rám néz és kiszakad belőle az ordítás:

— Mi lesz?

Száguldok az ágytál után. Lehasalok az ágy alá, kihúzom, felemelem, hozom, és nyújtom apámnak, hogy most már ő vegye át a továbbiak irányítását. Apám kikerekedett szemmel nézi a csoportképet, odasandítok. Nagyanyámnak kisimultak a vonásai, anyámnak olyan az arca, mint egy nagy darab száraz töpörtyű, szeme-szája csukva, orra-arca-álla ráncba húzódva, a kín és az undor anyám arcán adtak randevút, s oldalt, valahol a füle mellett egy csermely andalog lefelé, végighalad a nyakán, majd elvész a fehér hálóing alatt.

- Na! Gyorsabban! — A nagymama korában türelmetlenek az emberek.
- Ülni tud? — kérdezi Ő úr.
- Nem nagyon — mondja apám.
- Akkor tegyék az asztalra!

Nagyanyám nyögve végigfekszik a leüresített konyhaasztalon.

- Kisztihand — mondja Ő úr. — Megveszem a diófát. Van ellenvetés?
- Itt minden az enyém! — villámlik nagymama. — Minden! Minden!

— Vigyék vissza! — rendelkezik Ő úr rövid szünet után. — Látom, egyetért.

— Szentem! — mondja apám. — Mire vársz?

Anyám behúzódott a kályha mellé, onnan pislog elő. Szemében téboly.

— Idus-nap van — mondja apám.

Senki sem mozdul. Nagyanyám láthatóan jól érzi magát az asztalon, apám arcán meg-megrándul egy izom, mintha a feje is reszketne egy kicsit, s olyan tutyi-mutyis arckifejezéssel mered anyámra. Zavart csend van, még Ő úr is bizonytalanul hűmmög, de az is lehet, hogy a Főtestvérrel tanácskozik a további teendők ügyében.

— Segíthetek — szólal meg Ő úr. — Behívom a testvéreket, ha akarják.

— Jó lesz — mondja apám. — Nekem hexensusszom van, tudja?!

— Tudom — mondja Ő úr, kinyitja az ajtót, mély lélegzetet vesz, s akkorát bődül, hogy megremegnek az ablakszemek: — Irudissza! Praxaita! Klindiráj!

A pázsiton átszáguld a hang, s a kerítés lécei között kisodródik a kihalt, vasárnap esti mellékutcába. Válaszként felhangzik valami vércsevijogásszerű örömkítőrés, a kerítés mögött guggoló fehér ruhások egy emberként emelkednek a magasba, törik a kerítés, hatalmas darabok borulnak kártyavárként a földre, hús-huszonöt csontra fogyott alak tántorog végig a pázsiton, tépik a füvet, magasra dobálják a szétrúgott gyepekockákat, mintha orkán pusztítana az udvaron, gödrök mélyülnek, halmok emelkednek, a föld alól előkotort szemét- és trágyadombok röpködnek a levegőben, közben szünet nélkül hal-latszlik a vijjogás, nyerítés, s aztán lihegve, extázisban vonagló arccal megérkeznek a konyhaajtó elé, s egyszerre akarnak betörni, szakad az ajtó, zuhan a kilincs, apámmal odahúzódunk anyám mellé, Ő úr nagymama előtt áll, arcán szigor, nyakán hüvelykujjnyira duzzadt erek.

— Prividányi! U li bárá! — hangja istenitélet.

Néma csendben emelik magasra nagymamát, s szépen, óvatosan elhelyezik a heverőn.

— Halleluja! — rikoltja Ő úr, s kezdődik előlről a vijjogás, és valami tánc, őrjöngő, helyváltoztatásos jövés-menés, vonagló testek, meg-megvillanó egyforma arcok, emberek?

Idus most már valóban itt van, kezdek hinni benne, hogy tényleg ő irányítja az eseményeket, valahogy összefonódik a múlt a jelennel, sőt a régmúlt a jövővel is, **materialista szemléletem veszélybe került**, az a piszkos metafizika felütötte a fejét, Idus triumfál, ő a játékmester, a kártyacsomag az ő kezében van, kioszt nekünk egy-egy lapot, s ezzel az egyetlen lappal vagyunk kénytelenek játszani, de ezek a kártyák mind-mind alacsony értékűek, a tromfokat Idus tartja a kezében. Most éppen derékig meztelen, négy katona tépi róla a blúzt, a kombinét, de az is lehet, hogy hatan vannak, vagy nyolcan? tízen?, diadalordítással markolásszák Idus viaskodó testét, „Fasiszta? Fasiszta?” — ordítja őrjöngve az egyik, „Nem vagyok fasiszta, nő vagyok!” — visítja Idus, „Szőke nincs?” — vicsorog az őrmester, „Szőke!” — bődül fel mámorosan, kiéhezetségén egyelőre még uralkodik a rangjához illő rafinéria; delikátesszel kezdeni az európai étrendet: ázsiai sikk. „Két szőkét adok magam helyett!” — sikoltja Idus, az alku áll, Idus a szekrényre mutat, onnan tépik elő Böskét, a dundi, nagymellűvé serült, angyalszőke Böskét, s a behunyt szemmel megjelenő, imádkozó cselédet, Böske már ájult, amikor tépni kezdik róla a ruhát. „És fasiszták is!” — kiáltja vissza Idus, és elhagyja a szobát.

— O csi hiro, látesi bungo, ti tu tá! — rendelkezik Ő úr, és a fehér ruhás csorda egymás hegyén-hátán kitántorog az udvarra.

A mi csendünkhöz viszonyítva a föld alatt dübörög a zaj. A falhoz lapulva nézzük az üres konyhát: az ebéd eltűnt, a tányérok is, a függönyök sehol, az asztal helyén üres tér, a kutya teteme sincs az udvaron, székek sincsenek, a szekrényre csak egy téglalap alakú folt emlékeztet a falon, az ajtófélfán harapások nyoma, látomás?, és tudom, hogy nem az.

— Szentem, hol az asztal? — suttogja apám.

— Milyen asztal? — suttog vissza anyám, s révetegen középre int, ahol nincs semmi, azaz ott áll Ő úr, meditál.

— Ja — mondja apám. — Persze. — Mintha pillanatnyi elmezavara lett volna, az asztal természetesen ott van középen, apám csettint. — Ejnye — mondja —, hogy rúgná meg a manó. — S a falat tapogatva megindul. Elérkezik a kagylóig, kitapogatja a csapot, megnyitja, iszik. — Folyik a víz! — mondja örömittasan, s olyan büszkén néz körül, mintha ő dolgozta volna ki a relativitás emléketét.

— Milyen? — kérdezi anyám.

— Hideg. Jó hideg — vidul apám. — Igyál, szentem.

A szó visszhangzik a konyhában. Mintha egy üres vagonban volnánk. Hat ló — negyven ember. De csak négyen vagyunk, persze, hiszen béke van, jó nagy a tér, kitűnően elférünk benne, kedvünkre közlekedhetünk a falak között, Ő úr felhőtlen arcán kedves mosoly vibrál, elégedetten csapja össze a kezét, mint egy kitanult, sikeres kalmár.

— Hát akkor ezzel meg is volnánk — mondja. — Ha megengedik, birtokba vesszük a diófát.

— Persze — mondja apám. — Csak tessék.

Állunk az ajtóban, a testvérek már fent kucorognak a diófán, a fehér leplek meg-meglibbennek az ágak között, Ő úr a diófa alatt áll, karja szét-tárva: vezényel.

— Halleluja! — kiáltja.

— Halleluja! — vijjognak vissza a testvérek.

— Idus-nap van — mondja apám.

•

Tíz óra elmúlt. Kellemes nyári éjszakát ígért a rádió meteorológiai szakembere, ezt még a reggeli órákban hallottuk, azóta rádiónk sincs, tulajdonképpen semmink sincs, barangolunk a kiüresített lakásban, időnként egymásnak ütközünk egyik-másik ajtónyílásban, „Pardon” — mondjuk ilyenkor udvariasan. Ismerkedünk az üres házzal. „Ráférne a festés” — mondja apám, de hogy senki sem válaszol, ő maga mondja rá a „Bizony”-t is. Fülledt meleg van, valahová le kellene ülni, üres térben fásasztóbbnak tűnik a járkálás, mint a valamikor itt levő bútorok között. Apám leereszkedik a padlóra, s mereven nézi a szemben sötétlő falat. Villanyt nem gyűjtünk, én is leereszkedem apám mellé, földköznelben hűvösebb a levegő. Anyám kószál, jól idehallatszik csoszogó lépteinek zaja, hasonlít egy széllal hajtott imamalom susterzéséhez. Hirtelen csend lesz, aztán gyorsan kopogó léptek visszhangzanak a szőnyeg nélküli lakásban, anyám megjelenik az ajtónyílásban, két kezével fogja a fejét, sokkal rosszabbul néz ki, mint egy különösen bigott buddhista láma, aki végre túl van az aznapi imaadagon.

— Anyuka eltűnt — rebegi anyám.

— No, no — mondja apám —, no, no.

Egyelőre nem mozdulunk, izlelgetjük az eseményt.

— **Hogyhogy eltűnt? — kérdezi apám.**

— Nincs sehol — mondja anyám. — Egyszerűen nincs. — Két kezét szét-tárja, s vagy kétszer belemarkol a levegőbe.

— Mindenhol nézted? — szigorodik apám.

— Nem volt nehéz — mondja anyám. — Nincs hová elbújni.

— **Szentem, szentem — mondja apám rosszállóan, s feltápáskodik. — Tudod jól, hogy hexensusszom van, ez az állandó leülés-felállás egyáltalán nem tesz jót nekem.**

— És most mi lesz?

— Semmi — mondja apám. — Majd én megkeresem.

Várukn. Apám téblábolása hallszik most, időnként becsapódik egy-egy ajtó, „Anyuka, Anyuka!” — kiáltja apám, aztán csend. A küszöbön feltűnik egy alak, a sötétben elég nehezen lehet kivenni, de a bevilágító holdfényben is látszik, ahogy túrja a haját.

— Tényleg nincs — mondja apám.

Hosszú-hosszú csend következik.

— Lehet, hogy nem is volt? — kockáztatom meg, valamivel csak hangot kellett adni a kollektív tépelődésnek.

— **Hogyhogy nem volt? Micsoda hülye beszéd ez? — ripakodik rám apám.**

— Volt — mondja anyám meggyőződéssel. — Én biztosan tudom. — S fá-sult, fakószürke arca matrónaszerű az időközben felgyújtott villany fényében.

— Ha nincs a házban, akkor házon kívül van — mondja apám. — Ez logikus.

— Tényleg — mondja anyám. — Látod, erre nem is gondoltam.

Megindulunk kifelé. Olyan konvojszerű a felállás, a hadihajók fedezete ugyan hiányzik, de egyébként a kitétel valamelyes mértékben fedi a valóságot: **nem kereskedünk, de keresünk, az állapot meg hasonlít a hadiállapot-hoz.** Csakhogy igen lassan haladunk, apám vezeti a menetet, ő tudja, hogy miért kell ilyen körültekintő óvatossággal kifelé menni, s ahogy kierünk az udvarra, máris igazat adok neki, mert a látvány, azaz a ránk váró hangbeli élmény befogadását célirányos volt minél jobban elodáznia.

Hang és kép valahogy összefonódott. Ezt csak azok érthetik meg, akik az idő és a tér kategóriákat úgy fogják fel, mint valamiféle logikai absztrakciókat, melyek csupán az ember tudatában léteznek. Erre illene azonnal rá-cáfolni, de már nincs idő a filozofálgatásra, sem a dolgok esszéisztikus ma-gyarázgatására. a nagymama-téma is esik, eltűnt, hát eltűnt, majd előkerül, **itt már csak Ő úr létezik, aki létével, mibenlétével és hogyanlétével rá-cáfol** az el nem hangzott cáfolatra, ugyanis Ő úr az idealizmusnak tetszetős for-mában létezik, teren kívül és időn belül, szóval olyan félidealista állapotban lebeg a föld felett, legalábbis ezt az érzetet kelti, ahogy a ráirányuló zseb-lámpák fényében hadonászik a diófa alatt, azaz valahol a diófa dereka körül, de inkább mellette, mint rajta.

— És eljön a mindeneket uraló fejedelem, és pontosan tizenkét órákor megtartja az ítéletet! — harsogja Ő úr. — Szétszakadnak a hegyek, szétreped az ég kérge, égni fognak a tengerek hullámai. Földek süllyednek vizek alá, a nap és a csillagok kialszanak, a lobogó tűz az egeket fogja nyaldosni. Ez lesz a világvége!

Ordítás. Nem, ez nem ordítás. Valami egészen más, a hangok terjedelme nyolcskálányi, egy különleges Ima Sumak-különítmény vinnyog-dörmög a diófa ágai között.

— Repülünk! Repülünk! — lelkesednek a megdelejezett, extázisban ugrándozó fehér ruhás alakok.

— Csak repülve érünk el az örök élet küszöbére, s amikor eljön a világvége, kitárul a kapu. nekünk, csak nekünk adatik meg az örök élet, az örök fényesség, az örök diadal! Halleluja, testvéreim! Még tíz perc! Még tíz perc!

Tíz perc múlva tizenkét óra. Éjfél utne az óra, ha lenne óránk, de már nagymamánk sincsen, azaz mégis, mert a meg-megcsillanó zseblámpák fényében, úgy a hatodik-hetedik ágon, körülbelül öt méterre a talajtól feltűnik nagymama kuporgó alakja a diófán.

Végigrohanunk a pázsiton, pázsiton?, a feltúrt, gidres-gödrös udvaron botorkálunk a helyszín felé, ösvények már nincsenek, „Anyuka, Anyuka! — kiáltja apám. — Tessék azonnal lejönni onnan!” „Halleluja!” — visong nagymama, s a vegyes kórusból jól kihallatszik elrémitő szopránja, ahogy teljes hangi erőbedobással követi Ő úr harsogva előadott, monoton, de ritmusában egyre gyorsuló és hangerősségében mindinkább fülsiketítő fohászát:

— Tojetojetojetojetojetoje... — így, megállás nélkül hullámszik a hangorkán, ez egy olyan tenger, ahol csak dagály van, eláraszt mindent, bekebelezi az akaratot, az érzékeket, eltűnik az ízlelés, szaglás, tapintás, hallás, itt már semmi sincsen, csak „toje” van, azaz „tojetojetojetojetoje és toje”, nagymama is „toje”-zik, anyám még mellettünk áll, de már ő is motyog valamit, fogom a karját, az iszonyatos hangzavarban apámnak üvöltenie kell, hogy meg tudja értetni magát.

— Kikérem magamnak! — Apám artikulátlanul artikulálja a szótagokat.

— Akik az alacsonyabb ágakon guggolnak — magyarázza Ő úr —, azok a tétovázók. De ne aggódjanak, garantálom, Főtestvérnek hála, hogy az öreg nagysága repülése biztosan sikeres lesz, jó magasról fogja belevetni magát a szárnyalásba, s egyenesen az örök életben fog kikötni, az örök fényesség birodalmában.

— Az én anyukám! Az én anyukám! — Apám már nem férfi, csak egy síró fiú, egy megöregedett, síró fiú.

— De a tétovázók is feljebb másznak majd! — hadonászik Ő úr. — Mert meggyűjtjük a diófát, ha valaki az alsó ágakról kívánna szálldosni. Fel! Fel! Fel! — parancsolja Ő úr.

És a fehér ruhás majmok kúsznak felfelé az ágakon, egyenarcukon a réműletbe oltott őrző extázis, nemsokára mindannyian fent kuporognak a fa tetején.

— Még két perc — harsogja Ő úr. — És megkezdődik a nagy repülés! U li bárá! — parancsolja.

Hirtelen csend lesz, a világvége bekövetkeztével párosult nagy repülés előtt bizonyára koncentrálni illik. Nagymamának nem volt mikor megtanulnia a műszavakat, az ő hangját lehet csak hallani, ahogy valahonnan a hatodik vagy a hetedik ágról belevinnyog az éjszakába:

— Megettem a kutyát, halleluja! Megverem Böskét, halleluja! Csak a kaszárnya segít, halleluja! Böske fasiszta, halleluja! Megettem a kutyát, halleluja! Megverem Böskét, halleluja! Csak a kaszárnya segít, halleluja! Böske fasiszta, halleluja! Megettem a...

— Itt van az Üdvözítő! Itt van az Üdvözítő! Látom Őt! Halleluja! Glória! Dicsőség! — bödül el Ő úr valahonnan a legfelső ágról, és inog a diófa, szakadnak az ágak, mint érett gyümölcsök, széttárt karokkal zuhannak alá a félőrült szektások, egyik-másik mozdulatlanul elhever a feltúrt pázsiton, többen sántikálva eliszkolnak a betört kerítésen át az utcára. Nagymama tovább vinnyog a hatodik vagy a hetedik ágon.

Anyám bemenekült a házba, utánarohantam, apámat otthagytuk a diófa alatt. Az ablakból néztem, ahogy apám a leszakadt ágakból tüzet rak a diófa alá. A fellobbanó lángok fényében apám hajladozó alakja árnyjátéknak tűnt valamilyen képzeletbeli színpadon. Amikor a diófa alsó ágai izzani, majd lángolni kezdtek az éjszakában, apám elbotorkált a házig, belépett, az ajtót nyitva hagyta. A fal mellett ültem, anyám valamelyik belső szobába menekült, apám leereszkedett mellém. Vártunk.

— Alszol? — kérdezte apám suttogva.

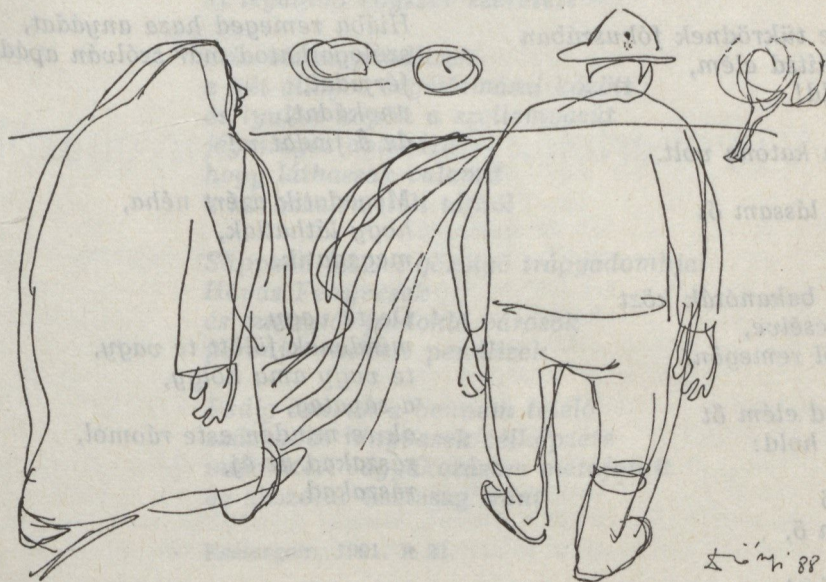
Suttogásában rimánkodás volt, fohász, könyörgés és bűnbánat. A kérdés remény volt. És szeretet volt. A kérdés ima volt.

Válaszoljak? Ne válaszoljak? Apám megérdemelte volna, hogy válasz nélkül hagyjam alig hallható, szorongva feltett kérdését. De hát ki tudja, hogy a majdani ítélőszék előtt mi nyom többet a latba?

— Nem alszom — mondtam konokul.

Azt hiszem, rossz vagyok. Vagy gyáva? Vagy csak részese a bűnnek? Apám most én magam vagyok.

Ültünk a padlón, s szótlánul, mozdulatlanul néztük, ahogy az egyre elhatalmasodó lángok apránként elemésztk a diófát. Vasárnap volt. Idus-nap.

DIÓSZEGI BALÁZS RAJZA